

Maailmanennätys:

6-bittisten binäärilukujen yhteenlasku dominopalikoista rakennetulla tietokoneella

Tiivistelmä

Tutkimuksessa suunnittelimme ja rakensimme 4- ja 6-bittisen loogisilla porteilla toimivat dominopalikoista rakennetut summaimet. Kummakin toimivat ja 6-bittinen tietokone pystyi laskemaan kahden kuusibittisen luvun yhteenlaskun, mikä on maailmanennätys. Tutkimuksessa kävimme myös läpi loogisten porttien XOR, OR, AND, NOT ja katkaisu toteuttamisen dominoilla. Lisäksi kehitimme suunnitelman dominosummaimesta, joka toimii aikasignaalilla ja mahdollistaisi laskut paljon pidemmälle kuin vain 6 bittiin asti. Aikasignaali on suunnitellut niin, että jokainen lisätty bitti lisää samanlaisen osan tietokoneen perään ja kasvattaa dominoiden määrää lineaarisesti.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	2
Sisällysluettelo	3
1. Johdanto.....	4
2. Dominotietokone	4
2.1 Mikä on dominotietokone?	4
2.2 Aikaisemmin tehdyt dominokoneet	5
2.3 XOR-portti – tärkein portti	5
2.4 OR-portti	6
2.5 Katkaisuportti.....	6
2.6 AND-portti.....	6
2.7 NOT-portti.....	7
2.8 Risteykset	7
2.9 Odotusmutkittelu (wait/buffer).....	8
3. Summa loogisilla dominoportteilla	9
3.1 Merkinnät.....	9
3.2 Puolisummain	9
3.3 Kokosummain	10
3.4 Tietokoneen kaavio	10
4. Neljäbittinen tietokone	11
4.1 Tietokoneen materiaalit.....	11
4.2 Tietokoneen toteutus	11
5. 6-bittinen tietokone	13
5.1 Tietokoneen suunnittelu.....	13
5.2 Neljä- ja kuusibittisten summaimien toteutus.....	13
6. Dominotietokone aikasignaalilla.....	15
6.1 Vertailu modernin tietokoneen suorituskykyyn	15
6.2 Aikasignaalin ongelmat	15
6.3 Signaalien tallennus	16
6.4 Bittien lisäys	16
7. Johtopäätökset.....	17
8. Työnjako	17
Lähdeluettelo	18

1. Johdanto

Dominotietokone ideana on ensimmäisiä kertoja mainittu ideana kirjassa "I am a Strange Loop (2007)". Kirjassa kerrotaan kuinka dominoilla voisi esimerkiksi tehdä mekanismi, joka tarkistaisi onko numero alkuluku vai ei. Dominot korvaavat sähkövirran ja niiden toiminta loogisissa porteissa voidaan saada matkimaan jännitettä oikeissa virtapiireissä tietokoneissa. Dominotietokone on hyvä tapa havainnollistaa ja opettaa tietokoneiden toimintaa ja havainnollistamaan kuinka pitkälle nykypäivän tietokoneteknologia on kehittynyt.

On muutamia, jotka yrityvät rakentaa sellaisen dominokoneen. Eräs tubettaja, Matt Parker, on tehnyt videon, kuinka hän tiiminsä kanssa kaatavat 3- ja 4-bittistä tietokonetta. Löytyy myös hieman tietoa omanilaisesta koulusta, jossa tietokone toteutettiin 5-bittiseksi.

Tietokoneen suurin ongelma, joka meidän täytyy ratkaista, on, että osa porteista ei toimi, jos signaalit eivät tule loogisiin portteihin samaan aikaan. Edelliset tietokoneen rakentajat ovat vain hyväksyneet ongelman ja rakentaneet tietokoneen niin, että siinä on paljon viivyttäviä edestakaisin ajoitettuja menoja. Jos ongelma saataisiin ratkaistua tietokoneen rakentamisessa, säästyisi tuhansia dominoita ja tietokone ja portit toimisivat luotettavammin. Tässä projektissa suunnittelimme ja toteutimme 4-bittisen tietokoneen ajastuksilla, 6-bittisen maailmanennätyksen koneen ajastuksilla ja suunnittelimme lineaarisesti kasvavan aikasignaalia ja risteyksiä käyttävän koneen, jotka kykenevät laskemaan binäärilukujen yhteenlaskuja.

Tavoitteemme on rakentaa toimiva dominotietokone ja samalla yrittää rakentaa se sellaiseksi, että se voisi laskea mahdollisimman suuria lukuja, suurempia kuin ennen. Tavoitteemme on siis lyödä maailmanennätyksen.

2. Dominotietokone

2.1 Mikä on dominotietokone?

Tietokoneen toiminta perustuu loogisten porttien hyödyntämiseen laskimen luomiseksi. Loogiset portit ovat yhdistetty signaalinvälittäjillä toisiinsa niin, että portit muodostaisivat kokonaisuuden, joka seuraa eräänlaista algoritmia.

Dominotietokone toimii loogisilla portilla, jotka rakennetaan dominopaloista. Kaatuva dominojono tarkoittaa bittiä 1 ja pystyssä pysyvä bittiä 0. Oikeissa tietokoneissa asia toimii samalla tavalla, mutta kaatuvien dominojonojen paikalla on korkea ja matala sähköjännite. Olemme asettaneet itsellemme säännöt projektiin, jotta tietokonetta ei olisi liian yksinkertaista toteuttaa. Dominotietokoneeksi luokittelemme dominoista tehdyn summaimen, jonka suunnitelma todistetusti toimii.

Noudatamme samoja periaatteita kuin aiemmat dominotietokoneita rakentaneet:

1. Tietokoneen tulee pysyä kaksiulotteisella tasolla
2. Sisääntulon ja ulosmenojen tulee pysyä tietokoneen ulkoreunoilla
3. Muiden asioiden kuin dominopalojen käyttö ei ole sallittua

Suunnittelemme tietokonetta, jossa käytämme loogisia portteja AND, OR, XOR ja dominoille uniikkia katkaisuporttia. Rakentamamme 4- ja 6-bittiset tietokoneet tehtiin samoissa rajoissa kuin aikaisempien tietokoneen rakentajien tekemät koneet, eli ilman risteyksiä.

Päätimme lopulta tehdä erikseen tutkimuksen tietokoneiden erilaisuudesta risteyksillä ja ilman, tekemällä vielä toisen tietokoneen risteyksillä ja aikasignaalilla. Aikasignaali ratkaisisi suurimman osan tietokoneen ongelmista, joista suurin on dominoiden rajallinen määrä. Aikasignaalin idea on viivyttellä pitkään heti alussa ja antaa loogisten porttien suorittaa itsensä lähes loppuun mutta pysäyttää itsensä ennen sitä. Aikasignaali tulisi kaikkien signaalien suoritettua ja viimeisteli porttien suorituksen. Tämä poistaisi tarpeen sille, että jo neljä bittisen tietokoneen kanssa joudumme tekemään yli 15 metrin verran viivytystä, että ajoitukset toimivat.

2.2 Aikaisemmin tehdyt dominokoneet

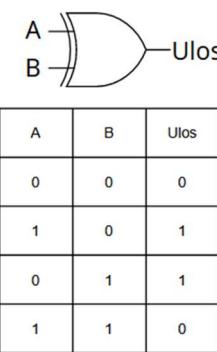
Tubettaja Matt Parker on tehnyt 4-bittisestä tietokoneesta videon kanavalleen "Stand Up Maths" [3]. Arvioimme sopivat rajoitteet 4-bittisen tietokoneen perusteella, joka näkyi Matt Parkerin kanavalla. Videolla ollut 4-bittinen tietokone oli rakennettu paikoittain liian tiiviisti, täten johtuen virheeseen tietokoneen toimivuudessa.

5-bittisen tietokoneen rakentajat, eivät ole kuvanneet eivätkä raportoineet tietokoneensa toimintaa hyvin, joten emme tiedä kuinka he ovat toteuttaneet tietokoneensa. Tietokoneesta oli vain julkaisu erään Omanilaisen koulun sivuilla kuvan kanssa [1], mutta muita todistusaineistoja ei ollut. Vaikka tietokoneen toimivuudesta ja olemassaolosta ei ollut kunnollisia todisteita, päätimme tehdä 6 bittisen tietokoneen, jotta se varmasti on uusi ennätyksellinen.

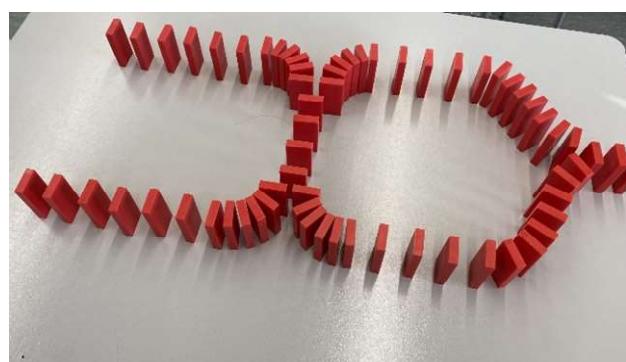
2.3 XOR-portti – tärkein portti

Käytämme tietokoneessa enimmäkseen XOR-portteja. XOR-portit toimivat niin, että ne päästävät läpi signaalin, jos sisään tulee vain yksi signaali, mutta keskeyttää signaalin, jos sisään tulee kaksi.

XOR-portti

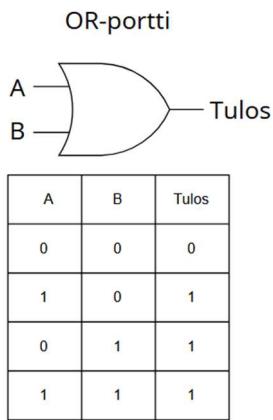
Kuva 1. XOR-portin sisään ja ulostulot

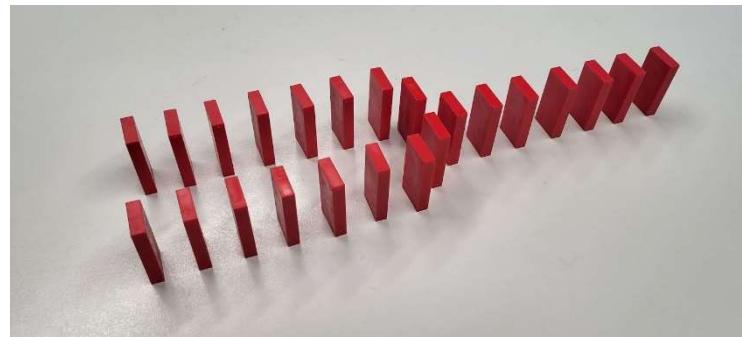
Kuva 2. XOR-portti dominolla. Idea: Spanning Tree -YouTube-kanava [2]

2.4 OR-portti

Toinen yleinen portti mitä tietokoneemme käyttää on OR-portti. OR-portin toiminta on hyvin yksinkertainen ja siksi se on hyvin helppoa tehdä myös dominoilla. Jos porttiin tulee yksikään signaali sisään, portti päästää signaalin ulos.

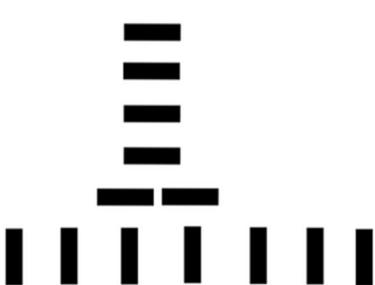
Kuva 3. OR-portin sisään- ja ulostulo -taulukko

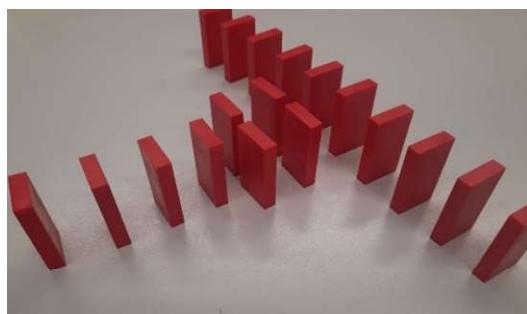
Kuva 4. OR-portti dominoilla

2.5 Katkaisuportti

Katkaisuportit ovat hyvin tärkeä osa dominosummaimen toimintaa. Katkaisut estäävät muistinumeron kulun seuraavaan, bittiin jos vain yksi signaali on tullut sisään XOR-porttiin. Aikasignaalissa laskimessa katkaisuportit ovat vielä suuremmassa roolissa.

Kuva 5. Katkaisuportti dominoilla ylhäältäpäin. [2]

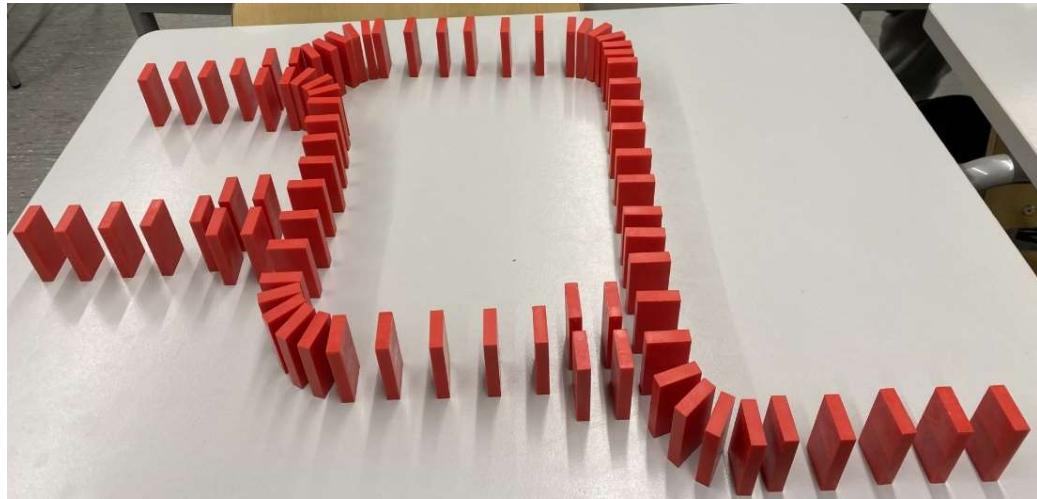

Kuva 6. Katkaisu portti dominoilla.

2.6 AND-portti

AND-portti dominoilla toimii hyvin samalla tavalla kuin aikasignaali. Jos pelkkä katkaiseva signaali tulee, portista ei pääse mitään läpi. Jos pelkkä haarautuva signaali tulee, signaali katkaisee itsensä ja

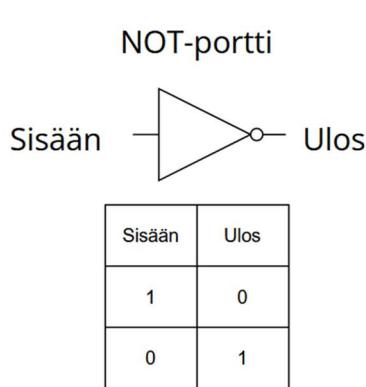
mitään ei pääse portista ulos. Mutta jos molemmat tulee, katkaiseva signaali katkaisee toisen signaalin itsensä katkaisu yrityksen.

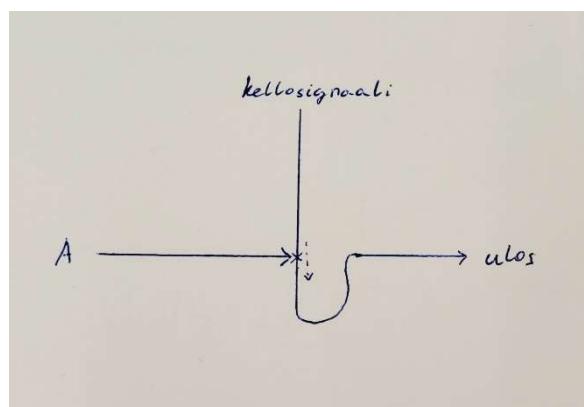
Kuva 7. AND-portti dominoilla. Idea: Spanning Tree -YouTube-kanava [2]

2.7 NOT-portti

Tavallisissa tietokoneen summaimissa usein käytetään NOT-portteja, jotka eivät kuitenkaan ole mahdollisia dominoilla ilman aikasignaalia. NOT-portit toimivat niin, että jos porttiin ei tule signaalia se päästää signaalin läpi.

Kuva 8. NOT-portin sisään- ja ulostulot.

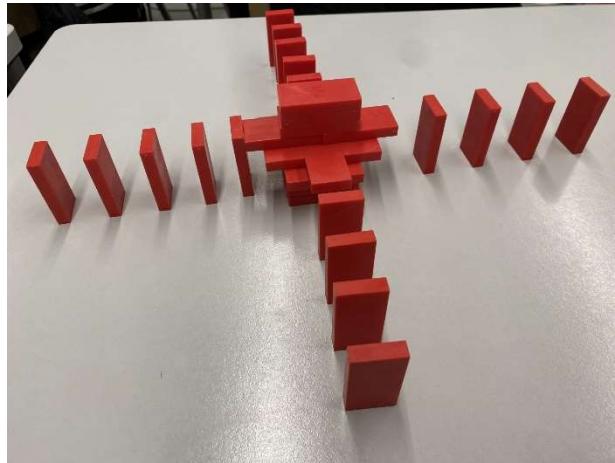
Kuva 9. NOT-portti dominoilla

NOT-portin toiminta ei kuitenkaan ole niin kriittisen tärkeä. Tärkeämpi ominaisuus tietokoneiden logisten porttien käytössä on risteykset, joita emme käyttäneet 6-bittisessä tietokoneessa, mutta joiden avulla loimme aikasignailla toimivalle koneelle suunnitelman.

2.8 Risteykset

Risteyksiksi kehitimme toisen ohjaajan idean pohjalta mallin (Patrascu-risteys), jossa dominoita kasataan makaamaan tornin tapaisesti vierekkäin ja päällekkäin 3 kerrosta, joiden jälkeen tulee kaksi ulospäin osoittavaa makaavaa dominoa, joiden päälle toiset samanlaiset mutta vain vastakkaisiin

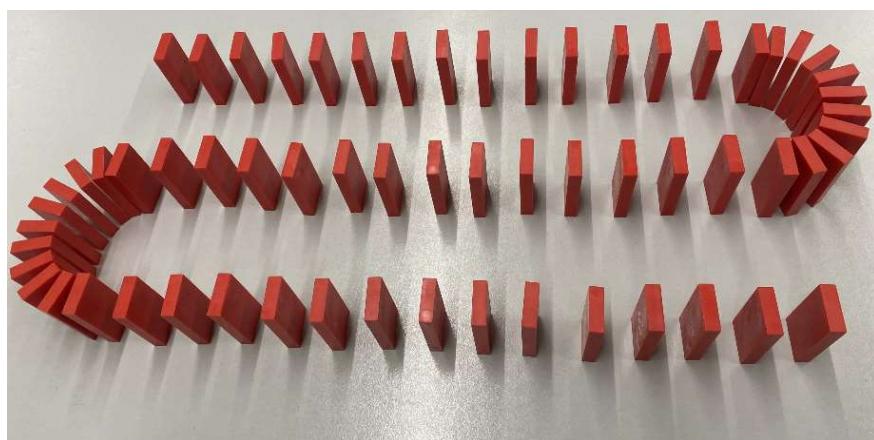
suuntiin ja viereen sivuttain olevat dominot tukemaan niitä. Koko rakennelman päälle myös asetetaan kolme dominoa makaamaan, jotta ulospäin osoittavat dominot eivät tipu. Risteylekset toimivat niin, että domino, joka käynnistää ulospäin lähtevän signaalin asetetaan aivan ulospäin osoittavaan dominoon kiinni. Tämä siksi, että kun toiselta puolelta tuleva signaali tulee ja kaatuu sen puolista ulos osoittavaa dominoa päin, se tekee varmasti tarpeeksi ison impulssin dominoihin, että vastakkainen rata lähtee kaatumaan. Risteylekset täytyy rakentaa todella tarkkaan. Jos ulospäin osoittavat dominot eivät ole kiinni toisissaan keskeltä, tai ulos menevä signaalin domino ei ole aivan kiinni risteysessä tai jos sisään menevä signaalin viimeinen domino ei ole tarpeeksi lähellä ja kaukana ei risteys välittämättä toimi. Risteys kuitenkin on niin luotettava ja kun sen oppi rakentamaan hyvin saimme kaikki 20 testistämme toimimaan.

Kuva 10. Patrascu-risteys dominoilla

2.9 Odotusmutkittelu (wait/buffer)

Mutkittelut olivat useimmissa lyhyissä odotuksissa mitattu yhden metrin pätkiin, joita oli tarvittava määrä mutkittelemassa kuten kuvassa alla. Jotkut mutkittelut olivat dominotietokoneessamme jopa 23 metriä, mikä huomattavasti suurentaa tietokoneen rakennusaikaa.

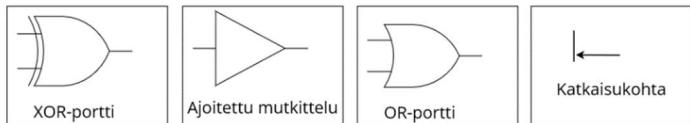

Kuva 11. Odotusmutkittelu dominoilla

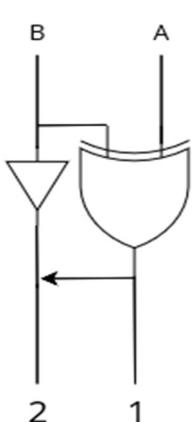
3. Summa loogisilla dominoporteilla

3.1 Merkinnät

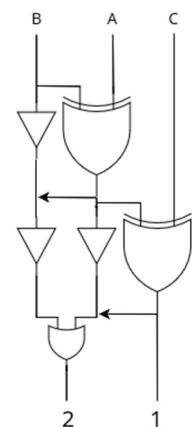
Jopa puolisummaimen hahmottaminen dominopaloilla voi olla haastavaa, joten päätimme piirtää kaavioita, joiden mukaan myöhemmin kaikki ajoitetaan ja rakennetaan. Seuraavassa kuvassa (kuva 10) näkyvät merkinnät, joita käytimme kaavioissamme. Jokaiseen ajoitettuun mutkittelun laskimme mutkittelupituuden erikseen niin, että signaalit tulisivat ajoissa paikoilleen.

Kuva 12. Kaavamerkinnät

Kuva 13. Puolisummaimen kaavio

Kuva 14. Kokosummaimen kaavio

3.2 Puolisummain

Puolisummain (kuva 13) on sellainen summain, joka ottaa syötteessään vain kaksi arvoa: A ja B. Ulos pääsee menemään myös kaksi arvoa, ykköset ja kakkoset, jotka kuvastavat sisäntulojen A ja B summaa. Lopullisessa tietokoneessamme puolisummainta käytetään vain kerran aivan alussa, sillä muulloin sisään tulee kolmas arvo C, eli edellisen summaimen kakkoset (muistinumero).

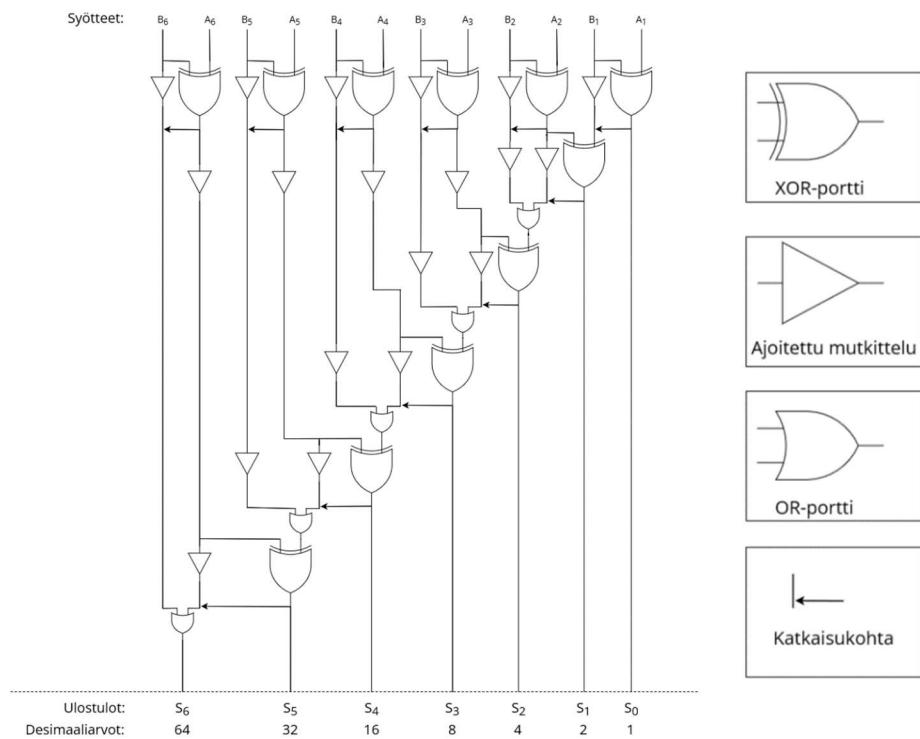
3.3 Kokosummain

Tietokoneessamme käytetään pääasiassa kokosummaimia (kuva 14). Kokosummain laskee kolmen sisääntuloarvojen summan ja antaa sen samassa muodossa kuin puolisummainkin: ykköset ja kakkoset. Summaimen ykköset menevät lopulliseen tulokseen ja kakkoset joko seuraavaan summaimeen tai loppululokseen, jos on kyse viimeisestä bitistä.

3.4 Tietokoneen kaavio

Tietokoneiden kaavioiden signaalien johtimet risteävät usein, koska tietokoneissa johtimia voi laittaa päällekkäin, mikä mahdollistaa simpelimpiaan systeemeihin, koska ei tarvitse miettiä monimutkaisia tapoja saada signaalit kuljetettua toisille portteille.

Piirsimme tietokoneestamme useita kaavioita, jotka helpottivat signaalipituusien ja -aikojen laskemista ja rakennuksen suunnittelua. Lopullisia kaavioita teimme kolme, yhden kaikille eri koneille. Päätimme kuitenkin toteuttaa vain 4 ja 6-bittisen koneen. Ensimmäistä tietokonetta varten jouduimme tehdä useamman kaavion, koska emme olleet vielä varmoja mallista mitä aioimme käyttää ja kokemattomuus kaavioiden piirtämisen kanssa hankaloitti asiaa. Kaavioissa oli tärkeää yrityttää tehdä signaalit ja portit mahdollisimman selkeästi ja suorilla viivoilla, koska sillä vältyttiin laskuvirheistä ajoituksissa, kun pienet liitoskohdat ei jäynyt huomaamatta laskuista. Teimme lopullisen version tietokoneen kaavista tietokoneella myöhemmin rakennuksen jälkeen (kuva 15).

Kuva 15. Meidän tekemä 6-bittisen dominotietokoneen kaavio

4. Neljäbittinen tietokone

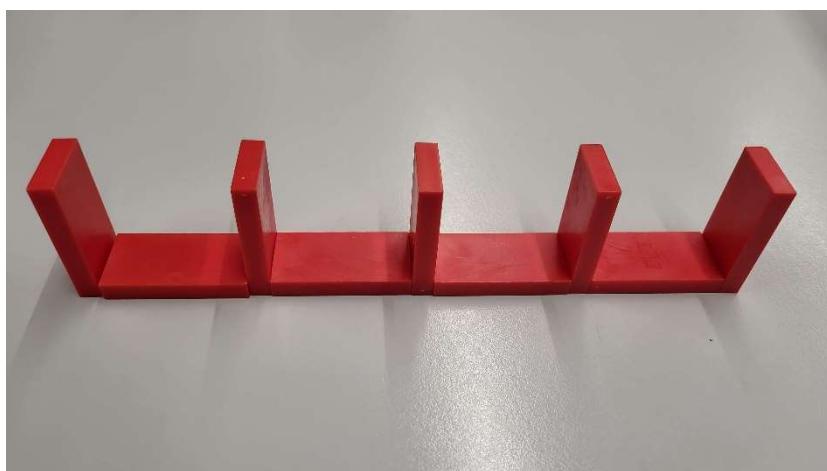
4-bittisen tietokoneen toteutimme koulun tiedeteemaisessa iltatapahtumassa (11.11.2023). 4-bittinen dominotietokone on tehty jo aikaisemmin, mutta sen tekeminen oli hyvä testi ja harjoitus. Tietokone vei 11x11 metriä kokoinen alueen koulumme liikuntasalista.

4.1 Tietokoneen materiaalit

Tietokoneita varten tilattiin 10 tuhatta uutta dominopalaa suunnitteluvaiheessa jo koululla olleiden lisäksi, koska ei saatu arvioitua kuinka paljon paloja kone tulisi tarvitsemaan. 4-bittisessä tietokoneessa meillä oli käytössä 13 500 dominoa, mutta emme käyttäneet kaikkia ja arvion mukaan ainakin 2000 dominoa jää käyttämättä. Käytimme Yhdysvalloista tilattuja Bulk Dominoes -yrityksen Pro-dominoita [4]. Neljäbittisen suunnittelun oli kuitenkin vain rajallinen aika suunnitella, joten tiesimme sen olevan täynnä kohtia, joita voisimme optimoida. Arvion mukaan 4-bittiseen meni suunnilleen yhtä paljon dominoita kuin 6-bittiseen tietokoneeseen, koska tietokone oli optimoitu huonommin kuin 6-bittinen.

4.2 Tietokoneen toteutus

Toteutimme 4-bittisen tietokoneen ajoittamalla signaalit. Rakennuksessa piti huomioida se, että emme itse pysty rakentamaan koko tietokonetta nopeasti. Joten, koska käytössämme oli paljon vapaaehtoisia rakentajia, oli keksittävä tapa ohjeistaa rakentajia rakentamaan mahdollisimman samalla tavalla. Otimme käyttöön kaksi keksimäämme rakennustapaa. Päätimme tehdä mutkat olemaan 90 asteen kulmia, jotta tietokoneesta tulee selkeä ja virhemahdolisudet vähenisivät. Päätimme rakentaa 90 asteen kulmat siten, että jokaiseen kulmaan pitää käyttää 6 dominoa. Tämä estää sen, että rakentajat vahingossa rakentaisi liian jyrkkiä kulmia. Suoriin jonoihin käytimme keksimäämme makaavan dominon taktiikkaa (kuva 16). Ohjeena oli pistää joka toinen domino makaamaan pystysuunnassa ja nostaa ne vasta lopussa, jotta rakennusvaiheessa voisi pienentää riskit vahinkokaatamiseen.

Kuva 16. Makaavat dominopalat auttavat rakentamisessa

Makaavat dominot olivat todella hyviä ja tärkeitä projektille kahdesta syystä. Ensinnäkin makaavat dominot estivät rakentajia rakentamasta liian harvaan tai liian tiheästi, mikä on ajoituksen kannalta erittäin tärkeätä. Toiseksi, kun pätkien ja porttien jälkeen jäettiin aina muutama domino makaamaan ihan loppuun asti, estettiin suuremmat tuhot, kun makaavat dominot toimivat myös signaalina stoppaavina seininä.

Kuva 17. 4-bittinen tietokone kokonaan rakennettuna

Dominoilla XOR-portin toteuttaminen on suhteellisen suoraviivaista, mutta haasteeksi muodostuu signaalien ajoitus. Tähän ajoitukseen on kaksi ratkaisuvaihtoehtoa: viivettä tuottavien mutkien rakentamista ennen portteja tai "bufferien" lisäämistä porttien sisälle. XOR-portissa bufferien käyttö on käytännöllistä, mutta se kuluttaa runsaasti dominoita. Kullakin XOR-portillamme on oma, ainutlaatuinen nimensä, johtuen niiden ajoituksen erityispiirteistä. Esimerkiksi alun perin 4-bittisen tietokoneemme kohdalla käytimme nimityksiä "XOR 0", "XOR 1", "XOR 2" ja "XOR 3". Kuitenkin huomasimme sekaannuksia erityisesti "XOR 0" -portin nimityksen kanssa, joka viittasi niihin XOR-portteihin, jotka aktivoituvat ensimmäisenä tietokoneen käynnistyessä. Näiden porttien erityispiirteenä oli, etteivät ne tarvinneet aikasignaalia, koska niiden toiminta oli identtistä ja synkronoitua, eliminoiden ajoituksen tarpeen.

Päätimme kuitenkin muuttaa nimityksiä selkeyden vuoksi, ja uusiksi termeiksi valikoituvat " pieni XOR", "XOR 1", "XOR 2" ja "XOR 3". Nämä nimitykset päätimme pitää jatkuvassa käytössä myös raportoinnissamme. 6-bittisen tietokoneen kehitystyön myötä oli tarpeen nimetä kaksi uutta XOR-porttia, jotka saivat johdonmukaisesti nimet "XOR 4" ja "XOR 5".

Alkuperäiset nimitykset "pieni", "keskikokoinen" ja "iso" XOR-portti juontuivat siitä, että porttien koko ja niiden sisältämät viiveet kasvoivat laskennan edetessä. Tämä on seurausta siitä, että laskenta aloitetaan pienimmistä biteistä, ja suuremmilla biteillä ei tarvitse tehdä mitään erityistä toisin kuin pienemmällä. Suurempien bittien on kuitenkin odotettava muistinumeroa, eli aikaisempien laskutoimitusten ylijäämää, mikä aiheuttaa viiveitä ja vaikuttaa dominorakenteen suunnittelun. Myöhemmin 6-bittisen kanssa keksimme tehokkaamman tavan rakentaa XOR-portteja ja pienensimme odotusten kokonaismäärää merkityksellisesti.

5. 6-bittinen tietokone

5.1 Tietokoneen suunnittelu

Kun huomasimme, että 4-bittisessä tietokoneessa oli runsaasti tilaa tehostaa toimintaa, loimme seuraavasta kohteestamme tarkemman mallin ja Excel-taulukon (kuva 18), joka auttoi optimoimaan signaalien ajoitukset porttien läpi. Laskimme, että dominoriviin menee 36 dominopalikkaa metrillä, mikä auttoi meitä laskemaan tarvittavien dominoiden määrän ja odottelujen pituuden hyvin tarkasti.

XOR-porttien signaalien ajoituksia säädettiin lisäämällä edellisen portin ja ensimmäisen vasemmalta tulevan signaalin kestot yhteen. Lisäsimme tähän vielä kaksi sekuntia. Tämä kaksi sekuntia huomioi viiveen, joka syntyy, kun signaali kulkee XOR-portin läpi ja jatkaa matkaansa. Keskyimme laskelmissa ensisijaisesti vasemmanpuoleisimpaan signaaliin, koska oikealta tulevat signaalit eivät etene pidemmälle, vaan keskeyttävät prosessin. Tämän analyysin avulla pystyimme suunnittelemaan tehokkaan tietokoneen, joka välittää signaalien risteysksiä

		kokonais koko: 238	dominoiden määrä noin: 8568		malli miten lukea: xor n: bufferi koko Sisään 2 Sisään 1 Sisään 3	
wait6:	Xor0.6:	wait5:	Xor0.5:	wait4:	Xor0.4:	wait3:
5	4	5	4	5	4	5
						Xor 1: ei ole
						3
						0
						1
					Xor 2:	4
						5
						7
						4
				Xor 3:	4	
					5	
					11	
					8	
			Xor 4:	4		
				9		
				15		
				12		
	Xor 5:	4				
	13	19				
	16					

Kuva 18. Excel tiedosto, joka laskee arviodut ajoitukset seuraaviin XOR-portteihin ja muuttaa arvoja automaattisesti, jos aikaisemmat ajoitukset vennytä tai lyhenevät

Tätä taulukkoa apuna käyttäen saimme tehtyä 6-bittisestä tietokoneesta niin tarkaksi ajoituksissa, että viimeisessä XOR 5 -portissa signaalit tulivat sisään vain sekunnin neljänneksen kokoisella erolla. Tietokoneen kokoaan ei kasvanut lähes yhtään 4-bittiseen verrattuna, koska saimme tiivistettyä konetta niin paljon. 4-bittinen tietokone oli kooltaan 11×11 metriä ja 6-bittinen tietokone oli kooltaan 11.5×11 metriä.

5.2 Neljä- ja kuusibittisten summaimien toteutus

6-bittisen tietokoneen suurimman ongelman ajattelimme olevan se, että se on hyvin vaikea toteuttaa, ellei mahdotonta ilman risteyksiä. Joten yritymme suunnitella toimivan risteyksen, jolla saisimme dominotietokoneille uuden idean "aikasignaalin" toimimaan. Päätimme kuitenkin luopua aikasignaali ideasta 6-bittisessä koneessa, vaikka saimmekin luotettavan risteysmallin kehitettyä. Panostimme mieluummin optimointiin.

Koulun tiede festivaaleilla rakennettu 4-bittinen tietokone oli toimiva, ja kokeilusta saatiin hyödyllistä tietoa. Oletettiin, että koneeseen tulisi enemmän virheitä, koska rakentajat olivat kokemattomia, mutta koneesta löytyi vain yksi kohta, jossa oli suuri toimimattomuusriski. Rakennuksen aikana

kirjasimme ylös, kuinka monta kertaa jonoja kaatui vahingossa. Yhteensä vahinkoja kävi 63-kertaa. Rakennus ja kaato kuvattiin.

Varsinaisen 6-bittisen tietokoneen rakennus (kuva 19) tapahtui perjantaina 26.1.2024 koulussa pidetyssä opiskelijatahtumassa. Rakennukseen käytettiin noin 11 500 tuhatta dominopalaa. Koneen lopulliseen versioon ei tullut risteyksiä. Rakennus alkoi kello 18.30 ja kello 2.48 aamuyöllä lauantaita tietokone oli pistetty käyntiin. Kaato kesti noin 45 sekuntia. Kone suoritti laskun täydellisesti ilman virheitä. Ajastukset olivat sen verran onnistuneet, että kaksoi eri dominoriviä kohtasi 0,15 sekunnin aikaerolla viimeisen XOR-portin keskipisteessä. Yhteensä kaikkiin rakennus vaiheisiin meni noin kahdeksan tuntia aikaa. Syynä siihen on alhaisempi rakentajien määrä verrattuna ensimmäiseen rakennuskertaan ja se, että rakennuksen viimeisessä vaiheessa kävi paljon vahinkoja, joita kesti korjata. Koko rakentamisen ajan oli käynnissä suoralähetyks koulumme YouTube-kanavalle.

Kuva 19. 6-bittinen tietokone kokonaan rakennettuna.

Linkki YouTube-videoon tietokoneen käynnistyksestä:

<https://www.youtube.com/watch?v=6opjYJN2gO4>

6. Dominotietokone aikasignaalilla

Idea aikasignaalista heräsi, kun mietimme dominotietokonetta koululla matematiikkateemaisessa tapahtumassa. Aikaisemmin rakennettujen tietokoneiden suurin ongelma oli se, että signaaleiden täytyy tulla samaan aikaan loogisiin portteihin. Tämä kuluttaa yhä enemmän dominoita ja mitä pidemmälle biteissä menee, sitä isommaksi ongelma tulee, kun ajoituksesta tulee vaikeampaa ja ajoitusten pituus menee moniin kymmeniin sekunteihin eli moniin kymmeniin metreihin dominoita.

Tästä syntyi idea, että voisi tietokoneen rakentaa niinkin, että odottavat signaalit pysähtyisivät ja toinen signaali käynnistäisi ne vasta myöhemmin. Tämä mahdollistaisi sen, että nopein reitti kulkisi koko ajan ja ainoa odottava asia olisi aikasignaali, joka odottaisi oikeita hetkiä käynnistää signaalit uudestaan. Aikasignaali tekisi laskimesta myös enemmän oikeata tietokonetta kuvaavan, koska aikasignaalilla pystyisi kunnolla tallentamaan bittejä ja tekemään laskelmia siten, miten haluaa laskimen rajoissa tietuenkin.

6.1 Vertailu modernin tietokoneen suorituskykyyn

Vertaillaan dominotietokonettamme nykyikaiseen tietokoneprosessoriin, kuten Ryzen 7 3700x - prosessoriin. Prosessorissa on 8 ydintä, joten 6-bittisillä aikasignaalilaskimilla tulisi suorittaa 24 laskentaa jokaista prosessorin kellokierrosta kohti. Jos haluamme miettiä, mitä tapahtuisi, jos pelaamme dominotietokoneella minuutin ajan, meidän täytyy selvittää, mitä prosessori tekee minuutin aikana ja kuinka monta dominolaskinta tarvitaan sen suorittamiseen.

Tekoäly laski, että minuutin prosessorikäyttö vaatii noin 5,184 triljoonaa dominolaskinta, jotta pysytään suunnilleen samalla suorituskyvyllä kuin Ryzen 7. Tämä johtuu siitä, että jokainen komponentti on kertakäytöinen. Tämä arvio ei myöskään huomioi sitä, että yhden komponentin suorittamiseen dominoilla kestääsi noin 50 sekuntia. Kuitenkin tämä antaa hyvän kuvan siitä, kuinka tehokkaita nykypäivän tietokoneet ovat. Jos joku haluaisi joskus rakentaa tämän prosessorin dominoista, se vaatisi noin 630 triljoonaa neliökilometriä tilaa ja noin 59,6 kvadriljoonaa dominoa. Prosessori veisi tilaa 1229 biljoonaa kertaa maapallon pinta-alan verran.

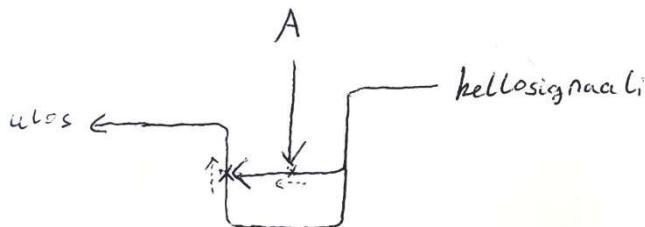
6.2 Aikasignaalin ongelmat

Kun lähdimme miettimään, miten aikasignaalin saisi toteutettua, huomasimme nopeasti, että siihen todennäköisesti vaadittaisiin risteyksiä. Risteykset olivat tietuenkin huono uutinen, koska olimme päätäneet maailmanennätyksen tehdä niin, että olemme samoissa rajoissa kuin muut tietokoneiden tekijät. Kokeilimme erilaisia mahdollisuksia, miten kiertää risteykset. Saimme hahmoteltua nopeasti, miten aikasignaali toimisi, jos esimerkiksi kiertäisi tietokoneen sisääntulosignaalit, mutta laskimme sen vielä enemmän huijaukseksi kuin risteyksien käytön. Tämän takia hylkäsimme aikeen käyttää aikasignaalia maailmanennätyksessä. Teimme kuitenkin täyden suunnitelman, miten sen saisi toimimaan risteyksillä.

6.3 Signaalien tallennus

Signaalien tallennus aikasignaalin avulla (kuva 21) toimii niin, että aikasignaali jakautuu ja katkaisee itsensä, ellei tallennettava signaali tule ja katkaise aikasignaalin haaraa, joka yrittää katkaista itsensä. Jos tallennettava signaali tulee, niin aikasignaali ei katkaise itseään ja jatkaa matkaa nyt muuttuneena tallennetuksi bitiksi. Jos signaali ei tule niin aikasignaali katkaisee itsensä ja mitään ei mene läpi.

Aikasignaali on tästä ennen haarautunut, koska sen täytyy jatkaa aikasignaalina käynnistämään muita tallennettuja bittejä. Signaalin tallennus dominoilla on täysin samaa muotoa kuin AND-portti dominoilla, mutta itsensä katkaiseva sisääntulo on tässä tapauksessa aikasignaali ja katkaiseva signaali on tallennettava signaali.

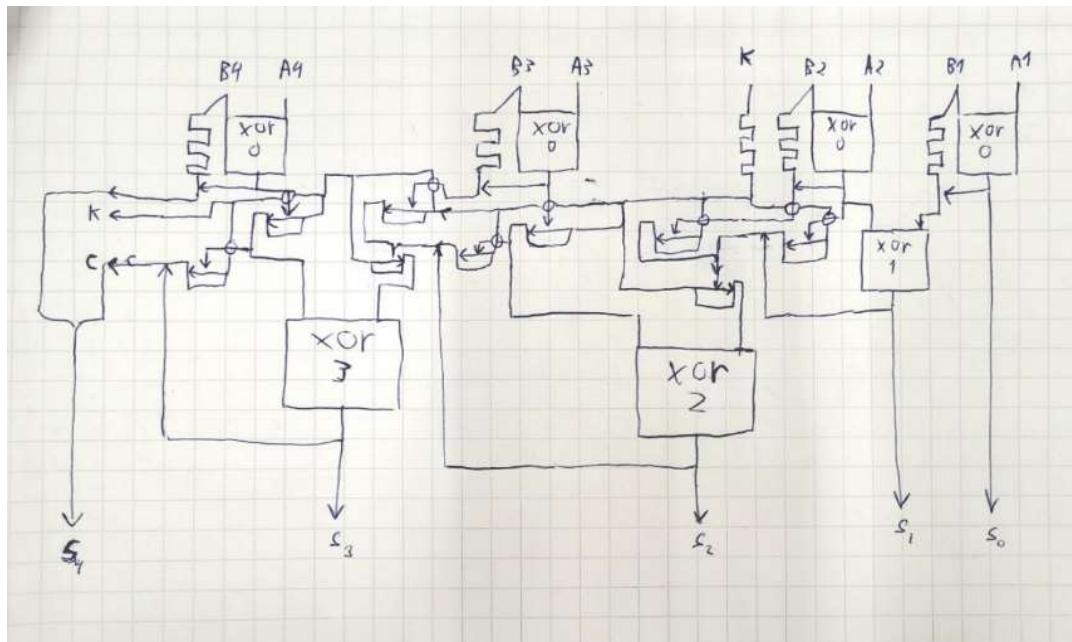

Kuva 20. Dominosignaalin tallennus

6.4 Bittien lisäys

Aikasignaali tekee koneen kasvattamisesta helppoa. Aikasignaali poistaa kokonaan pahimmat odotukset, ja kaikki tarvittavat odotukset muuttuvat vakioiksi. Ainoat odotukset ovat odotus XOR-portin sisällä ja odotus aikasignaalissa jokaisen XOR-portin ja siihen liittyvien odotuksien käynnistyksien jälkeen. XOR-odotus täytyy olla vain niin suuri kuin mitä aikasignaalilla kestää käynnistää kaikki kolme pysytettyä rataa, jotka sinne tulee. Ratojen pysäytely poistaa kokonaan mahdollisen ongelman, että virheajoituksissa kasvaa bitti bitiltä suuremmaksi, koska myös seuraavaan bittiin menevä muistinumero on pistetty pysähymään aikasignaalilla. Aikasignaali voi hyvin odottaa siihen asti, että kaikki muut signaalit ovat lopettaneet liikkumisen ennen kuin jatkaa matkaa, koska aikasignaali aloittikin niiden liikkumisen niin aika mitä signaaleilla kestää käynnistyksestä pysäytynneeseen on aina sama. Koska kaikki matkat ovat aina täysin samoja kuin aikaisemmissa biteissä, voimme kasvattaa laskimen kokoa niin suureksi kuin dominoita ikinä riittää ja yhteen bitin lisäykseen menee aina yhtä paljon dominoita lisää.

Lopullinen suunnitelma aikasignaalikoneesta näkyy kuvassa 21.

Kuva 21. Ehdotussuunnitelma aikasignaalilla toimivaan dominokoneeseen

7. Johtopäätökset

Rikoimme maailmanennätyksen. 6-bittinen tietokone toimi. On mahdollista rakentaa tietokone dominopaloista, mutta se on hidasta ja tulee toimimaan vain kerran. Aikasignaalillinen dominotietokone on myöskin mahdollista rakentaa ja se kykenee tallentamaan tietoa sisäänsä. Dominotietokoneet ovat hyvin opettavaisia rakentajilleen ja käytännössä toimivia laskimia, jotka toimivat ilman sähköä, mutta kuitenkin hieman epätarkkoja ja erittäin epäkäytännöllisiä.

8. Työnjako

Työssä oli kaksi ohjaajaa, jotka neuvoivat aikataulun hallitsemisen kanssa. Ohjaaja 1 järjesti dominopalikat koululle, keskusteli ideoista ja kommentoi raporttia. Ohjaaja 2 auttoi risteyksien ja porttien kehittämisessä ja auttoi konkreettisessa rakentamisessa. Ohjaaja 1 on tiedeprojektiin tekoon tarkoitettun kurssin opettaja ja ohjaaja 2 on ylemmän asteen oppilas.

Me työntekijät teimme suunnitelmat tietokoneille, ohjasimme vapaaehtoisia rakentamisessa, kirjoitimme raporttia, editoimme ja kuvasimme tietokoneiden rakennuksen ja kaandon. Jokaisen projektin kuvan, johon ei ole merkitty lähteitä on ottanut tai tehnyt itse joku projektin tekijöistä.

Lähdeluettelo

1. ABA Oman students set world record for dominoes circuit, Oman Observer, Oct 2018, <https://www.omanoobserver.om/article/44559/Business/aba-oman-students-set-world-record-for-dominoes-circuit> (luettu 1.2.2024)
2. Brian Yu, Spanning Tree, A Computer Built With Dominos, YouTube, 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=w6E7aQnA4Ws> (luettu 1.2.2024)
3. Matt Parker, The 10,000 Domino Computer, Youtube, 2015, https://www.youtube.com/watch?v=OpLU_bhu2w&t=0s (luettu 1.2.2024)
4. Bulk dominoes-Red 100pcs. <https://bulkdiamondes.com/collections/pro-dominoes/products/bulk-dominoes-red> (luettu 1.2.2024)